

1

ANNA HILTUNEN torkade bort det irriterande smältvattnet som bildades när snöflingorna träffade hennes ögonlock. Hon hade lyckats somna innan snöfallet började men nu var hon klarvaken. Hon tittade mot elden som vakten kunnat hålla brinnande trots det ymniga snöfallet. Ett trettiotal personer låg runt omkring den och försökte sova, insvepta i alla ägodelar som värmdes. De som låg längst bort var täckta av ett tumstjockt snölager. Längre bort såg hon de fladdrande lågorna av andra eldar, även de omgivna av mörka klädbyten.

Hon lade ned huvudet på granrisbunten som tjänade som kudde och tryckte sig bakåt för att få lite värme från Sirkka som låg bakom henne och längst bort från elden av alla. Sirkka hade ingen avundsvärd plats den här natten. Ingen värme fick hon från elden och ingen annan kropp värmdes hennes rygg.

När de gick över isen på Kymmene älv igår kväll hade den 70-åriga Sirkka inte kunnat hålla samma tempo som de andra och när hon och Anna sist av alla kom fram till nattens lägerplats, var alla platser närmast elden upptagna. Anna hade erbjudit sig att ligga längst ut. Men Sirkka hade varit envis. Hon skulle ligga där för en gångs skull.

Anna vände på huvudet mot Sirkka.

– Ska vi byta plats?

Sirkka stirrade rakt in i hennes ögon men svarade inte. Munnen var öppen och en liten rännil av saliv hade frusit

till is i mungipan. Hon har vackra tänder, tänkte Anna och insåg plötsligt att den gamla var död. Hon lyfte försiktigt bort Sirkkas iskalla hand från sin höft och satte sig upp.

Mörkret var fortfarande kompakt och eldarna gav inte mycket ledljus åt de många diarrédrabbade stackare som var tvungna att lämna tryggheten runt eldarna för att gå avsidet och sätta sig på huk i skogskantens mörker. Det var farligt därute på natten. Hennes egen mor gick dit förra veckan för att hämta ett föräldralöst barn som varit utom synhåll i flera minuter. Ingen av dem kom tillbaka. Anna hade sökt henne när dagsljuset kom tillbaka men fann bara några rester av ett skelett och en stor blodfläck i snön.

Hon fann inga rester av barnet.

När Anna reste sig höll hon på att ramla omkull. Hennes fötter ville inte lyda henne. De var stelfrusna. Skräckslagen försökte hon röra dem inne i fotlapparna som hon tillverkat av tygtrasor som ersättning för de utnötta skorna. Men hon hade ingen känslighet i dem. Nu måste hon fram till elden. Kanske kunde hon tina upp fötterna igen. Hon grimaserade inför tanken på den smärta det skulle medföra. Men hellre det än förfrysning. Ingen skulle hjälpa henne om hon förlorade fötterna. Alla hade nog med sitt.

Med tårar i ögonen slöt hon Sirkkas ögonlock med handen och knölade ihop en schal under hennes haka så att munnen skulle hållas stängd. Det var det enda hon kunde göra för den som hade hållit henne vid liv under det senaste året. Någon grav var det inte tal om att gräva. Tjälén vid den här tiden av året brukade vara meterdjup. Hon tog trasmattan som Sirkka använt som sovtäcke och rullade ihop den. Med mattan och Sirkkas örtväska och sitt eget knyte i händerna, stapplade hon mellan de sovande fram till eldvakten.

– Jag kan inte sova så jag kan lika gärna sköta elden nu.

Mannen grymtade något på finska som hon inte förstod och trängde sig brutalt ned mellan de närmaste kropparna. Anna rörde om i elden och lade på en ny bit av den hölada de rivit för att få ved. Lågorna piggnade till och flammade upp. Sprakandet berättade att det var granved i staketet de brutit sönder.

Eldskenet lyste upp ansiktet på en äldre utmärglad man som

kom helskinnad in från mörkret. Med en djup suck av lättnad sjönk han ned på sin plats.

Anna snörde av sig fotlapparna som hon fyllt med torkat gräs och bundit fast med vidjor runt vristerna och placerade hälar på ett vedstycke som hon lagt framför elden. Hon sneglade uppåt och mumlade:

– Nu kan du visa om du menar allvar med det du låter prästen säga i kyrkan.

Smärtan kom utan förvarning. Den högg till i tårna och sen spred den sig ned över fotsulorna till hälar. Anna bet ihop tänderna men kunde inte låta bli att stöna. Hon visste att det måste göra ont men varför måste det vara lika hemskt varje gång. Med slutna ögon böjde hon huvudet mot knäna och försökte slappna av. Den pinande värken blev alltmer ihållande och spred sig till fötternas ovansidor. Anna vaggade med överkroppen från sida till sida men höll envist kvar fötterna framför de livgivande flammorna och hoppades att de inte var för nära elden.

Våren hade varit nästan två månader försenad 1695. Nattfrost och slagregn under sommaren hade fördärvat skördarna för större delen av befolkningen. Året därpå var det så kallt och regnigt i Finland att de flesta fåglar, gnagare och andra smådjur frös eller svalt ihjäl.

Nu var det januari, 1697 och skogarna var tysta. De djur som kunde, hade flyttat till andra trakter. Vargen som normalt håller sig ifrån människor hade tvingats in i bebyggda trakter för att föda sig. Sen oktober hade en vargflock följt efter tiggerhopen under dess vandringar. Ibland hade den attackerat personer som låg närmast mörkret men oftast låg den därute och väntade på dem.

Några av de svagaste dog varje natt men tillströmningen av människor som tvingats ut på vägarna var större. Därför blev de fler och fler för varje dag och i går hade hon räknat till drygt hundra personer, den yngste femton år.

Med Sirkka dog hennes sista länk till hembygden där uppe i Österbotten. Hon hade varit familjens närmaste granne och byg-

dens kloka gumma. De flesta gårdarna i trakten hade utnyttjade hennes tjänster i smyg men ingen vågade ta henne i försvar när prästen fördömde henne från predikstolen.

– Inget annat än Guds nåd kan göra människor friska. Därför ska ni komma till mig när ni är sjuka, brukade han säga. Men Gud fick inga patienter i den trakten.

Förgäves försökte han förmå länsman att bränna Sirkka på bål eller åtminstone skicka henne på fästning men ingen ville vittna inför tinget och därför kunde han inte hindra henne att fortsätta.

Anna hade redan som barn blivit god vän med Sirkka och trots moderns protester gick hon över till granngården så ofta hon kunde. Hennes mor hade inget emot Sirkka men ville inte stöta sig med byns övriga kvinnorna som avundades Sirkka hennes frihet och kanske också hennes möjligheter att få uppiggande affärer med deras karlar.

För bönderna i byn var det irriterande att en kvinna kunde överleva där uppe på skogen utan att ha en karl i huset. Kanske var det därför hennes tre oäkta söner med olika och okända fäder, först av alla socknens ungdomar skickades ut i kriget mot dansken för 20 år sedan. Det trodde i alla fall Sirkka. Ingen av dem kom tillbaka, men böndernas söner levde i all välmåga. Den som råkade bli utskrivet kunde oftast köpa sig fri genom att skicka en dräng som inte vågade protestera. Andra ungdomar anmälde sig frivilligt för att det var det enda sättet att komma bort från husbondens tyranneri.

För fyra år sen, då Anna var fjorton år hade Sirkka börjat in- viga henne i läkekonstens mysterier och Anna hade fascinerad sugit åt sig.

Nu kände hon igen de flesta läkeörter som växte i Finland och visste hur hon skulle hitta dem i naturen. Hon hade lärt sig vilken ört som motverkade en önskad graviditet och kunde tillreda salvor och dekokter för många sjukdomar och krämpor. Hon visste vilka rötter och svampar som var ätliga och det trodde hon var förklaringen till att bara hon och Sirkka fanns kvar av de hundratals österbottningar som började vandrigen söderut för knappt ett år sen.

Det enda som Sirkka inte hade velat lära ut var att stämma blod och hon hade först inte berättat varför hon vägrade.

Hon ändrade sig när hon en kall vinterdag slant med yxan på vedbacken och högg ett djupt jack i benet. Tack vare Annas hjälp klarade hon livet men blev sängliggande i flera veckor.

Varför stämde du inte blodet, frågade Anna.

– Att stämma blod tar mycket kraft och att göra det på sig själv tar mer kraft än de flesta orkar med. Men om inte du hade varit tillhands skulle jag ha gjort det.

Sirkka satt länge tyst och såg forskande på Anna innan hon fortsatte:

– Innan du lär dig konsten måste du förstå att människor som ser dig använda den blir skrämde. Du riskerar att bli anklagad för häxkonster och lika utstött och ensam som jag. Kanske är det som kyrkoherden säger, att blodstämning kräver djävulska krafter.

– Om det inte är ett verk av djävulen, vems verk är det då?

– Kanske är det Guds kraft som gör det möjligt men det vet jag inget om. Jag vet bara hur man gör.

– Kan alla lära sig det.

– Nej, bara den som förstår hur naturen fungerar. Du vet redan mer än de flesta om markens växter och djur och de krafter som påverkar dem. Det är en god bit på väg.

– Men för att stämma blod måste du lära dig handskas med krafter av annat slag. Du kommer att förstå om du får gåvan. För det är en gåva. Av vem vet jag inte riktigt. Det berättade aldrig schamanen som lärde mig konsten.

– Schamanen?

– Det är en person som i många gamla religioner har till uppgift att hålla kontakt med gudarna och de avlidnas andar. Folket har stor respekt för schamanerna och gör aldrig något viktigt utan att rådfråga dem.

I Luthers kyrka finns det inga schamaner men varje lappby däruppe i norr har till exempel sin egen. Lappen tror på schamanen men inte på prästen. Det är därför kyrkan försöker utplåna lapparnas urgamla religion.

– Lagg mer ved på elden.

Anna rycktes tillbaka till nutiden av uppmaningen. Det behövdes verkligen. Det fanns bara glöd kvar.

Det började bli litet grå dager över trädtopparna och flera av snöhögarna ruskade på sig, steg upp och gick ut bland vargspårren i den ljusnande skogen för att uträtta morgonbehoven. Anna smälte snö i kokkärlet och lade i några torra blad från Sirkkas väska. Det skulle dämpa hungern fram till kvällen.

Ingen i tiggargruppen hade haft mat att äta på flera dagar. I början hade de försökt tigga vid gårdsdörrarna, bugande med mössan i handen, men det gav dem inget annat än förödmjukelsen.

– Vi har inte ens mat till oss själva, var det vanliga svaret innan bönderna drog igen dörren och låste den. Därför hade tiggarna tvingats bli mer militanta. De bröt upp flera av konungens mobiliseringsförråd och bar med sig så mycket de kunde bära men nu fanns det beväpnade vakter överallt. Och de sköt för att döda. Det visste de därför att en desperat man i gruppen försökt ta sig förbi vakterna för att skaffa mat åt sin 7-åriga pojke. Samma pojke försvann spårlöst en vecka senare när han en kväll gick ut ur eldens ljuskrets för att kissa. Den förtvivlade mamman anklagade sig själv för att hon inte hade hindrat honom. Det var troligen vargen som var framme igen men konstigt nog fanns inga blodspår i snön. Det gick rykten att en besinningslös tiggargrupp, nattetid stal barn från andra grupper och åt upp dem. Hon hade ibland hört oförklarliga ljud utifrån mörkret, ljud som vargen inte kunde åstadkomma. Och nog var det konstigt att det var de yngsta som försvann först i nattmörkret. Nu fanns det bara en 15-åring kvar. Sedan var hon yngst.

Anna skakade av sig de makabra och skrämmande tankarna. I dag skulle en herremansgård i närheten förse dem med mat. Det hade karlarna lovat. De skulle få äta sig mätta men sen kom ännu en skräcknatt. Anna rös och började packa ihop sina få ägodelar.

Snart var alla som levde uppe och rörde på sig. De som låg kvar skulle förmodligen bli vargföda, liksom Sirkka. När uppbrottssignalen kom svepte hon mattan om axlarna och föll in i den välbekanta, malande lunken mot gården.

2

VARFÖR ÄTER DU INTE NICLAS. Är det inte gott?
Överstinnan Märtha, Sophia Ekeshiöld såg misslynt att den 22-årige sonen bara ätit litet omelett och en skiva bröd men lämnat de övriga rätterna orörda. Var det en demonstration mot hennes sätt att sköta hushållet?

– Kära mor. Det är som vanligt en delikat måltid du har sammanställt. Men det är litet för tidigt för mig.

– Tidigt, fnyste översten och tittade demonstrativt mot ett förgyllt väggur. Det här är faktiskt dagens frukost. Om du hade normala kvällsvanor skulle du komma upp ur sängen redan före morgonmålet.

Han torkade irriterat bort ett inbillat dammkorn från den skalliga rundeln på hjässan. Han var kortvuxen och nådde bara upp till hustruns axlar när de stod upp. Tack vare hans långa rygg såg man inte så mycket av den skillnaden nu när de satt vid frukostbordet. Överstinnan hade liksom han, ljust blå ögon, raka ljusa ögonbryn, grått hår och välformade öron. Den mest framträdande skillnaden i deras utseende, förutom håret, var näsorna. Hon hade en praktfull kroknäsa medan överstens mer liknade en rädisa.

Niclas var en grann karl. Han hade ärvt föräldrarnas alla företräden och sluppit skavankerna. Han var blond, blåögd, bredaxlad, höftsmal och hade långa ben. Naglarna var korta och välansade.

Dörren till den lilla matsalen öppnades av en kortvuxen, kraftigt byggd man i ytterkläder. Hatten höll han i handen.